

est, eam non procul à Jordanis fontibus abfuisse. At Elon in Saananim vicinam fuisse urbi Cedes, intelligitur de historiâ eladis Sissare. Habitabat enim illic Jael uxor Habber Cinnai, quæ illum haud muliebri manu perimebat. Chaldaeus, in illâ historiâ Judicum, interpretatur hoc nomen, plantitum stagnantem, et aqnosam. Existimat enim, ut dixi, litteram beth, hoc est, ipsam præpositionem, esse vocabuli partem: וצב, autem, apud Doct. Hebr. sulcum significat, ut ait Kimbi, quales sunt in agris, subducendi humoris causâ, ne segetes in porcis exstantes ledantur, aut, ut patet R. Salomon, locum palustrem. Interpretatur enim ille suorum popularium linguâ, *Heb. mardaganæ*; videtur ergo Chaldaeus, Elonem in Saananim, pro Samechonitide stagno habuisse. Id enim nihil aliud est, quam humilior plantitius, quæ inundante Jordane facili obruitur aquis. Septuaginta verò converterunt, *ἢ 70 ἀναπαύσιμον*, Nimirum, pro וצב, legerunt illi, וצב, quæ scripturâ magis quam sono diversa sunt. Ego verò suspicor, querecetum illic loci fuisse, quod à וצב, hoc est, vagis, et sæpe transmigrantibus hominibus, appellatum est, cum illic tabernacula sua diu collocata habuisset Habber Cinnæus, cum suis gentilibus, qui fuerunt ex posteris Hobab socii Mosis. Fuisse enim illos homines vagos, certum est ex eâ narratione, quæ in Judicum libro est scripta.

Porro Adami, si ad Genesaram usque deducimus Nephthalimos, probabiliter dici posse videtur, eam esse urbem, usque ad quam constiterat aqua Jordanis, tanquam utre contractæ, dum transiret populus siccatum alveum. Illa enim narratur ad latum urbis Sarta exsistisse; Sarta autem propè aberat à Bethsan, ut in Regum historiâ proditum est. Sin autem apud paludem Samechonitidem finitur ista hereditas, nullum video usquam iudicium, quo in istius urbis cognitionem adducatur, ut neque in earum quæ deinceps nuncupantur, Neceb; Jehneel, Leccum. De Neceb tamen, eam habeo opinionem, ut putem, non esse nomen proprium, sed Adami urbis epitheton, de fistulâ, aut execratione, vel reclusioned, ei appositum. Est altera Jehneel apud Judæos, quam diximus, Janniam esse. Porro illud: *Desinebat in Jordanem*, planè genuinum est illi, quod in designatione finium Aseris dicebatur: *Incidit in Carmelum ad mare*. Nam etsi adhuc secundum Jordanis oram descendimus, tamen nominatim tandem fluvius dici debebat, ut illipsum intelligeretur, nos in ejus

ripâ versatos adhuc esse. Et fieri potest, ut ille hoc loco incurvatus obstitit, ne ulterius ad meridiem versûs descenderetur.

VERS. 34. — ET REVERTERATUR TERMINUS VERSUS OCCIDENTEM, etc. Hic etiam ostenduntur termini australes ab Jordane versûs occidentem, qui sunt Azanoth-Thabor, et Huceca. Nam si non longè ultra Samechonitidem extendimus versûs meridiem funem orienti oppositum, nihil est opus operosâ descriptione lateris australis, quippe quod idem est cum aquilonari Zabuloniorum. Sin autem ad Tiberiadem usque descendimus, quod certè mihi videtur faciendum, quando Zabulonit, ut diximus, non videntur eò usque versûs orientem pertinuisse. Si igitur ad Tiberiadem usque deductus funiculus est, quo descriptissimus lateris orienti oppositum, illud modò spatium est depingendum, quod inter Jordanem, sive lacum istum, et Isacharis fines jacet. Nam simul atque inde emerisimus, perventum est ad Remmon, terminum Zabuloniorum, quorum deinceps sequi oportet fines septentrionales; erant enim Nephthalitæ affines Zabulanis à meridie, et Aseritis ab occidente. Asanoth Thabor significat, inquit R. Salomon, aures montis Thaboris, hoc est, fastigium montis; sicut Chesaloti illa, ut diximus. Eusebius verò scribit, vicium suâ memoriâ exsistisse hoc nomine, in regione Diocæsareæ, hoc est, Sephoris. Et sanè is situs haud alienus videtur à nostrâ designatione, eam mons Thabor ad fines australes Zabuloniorum pertinuerit, ut in illorum hereditate explicatum à nobis est. Sed mirabile videtur, cur Nephthalii Judæis diceantur affines apud Jordanem, versûs orientem solem; à quibus sunt interpositi aliquot tribubus, divisi, eam ista affinitatis ratio non videatur in plerisque aliis tribubus conquisita. Sed ego autumo, id ad Jacobi oraculum spectare, quod mox explicabo. Hæcok, quantum conjecturâ auguror, sita erat in eo australi angulo, quo Aserim simul et Zabulonitæ attingebant Nephthalios.

VERS. 35. — CETERUM TRIBUS MURIE ASSEDIM, SER, ET HAMATH, etc. Jam annumerantur urbes, quæ sparsim in Nephthaliorum hæreditate fuerunt. Eæ autem pleræque sunt in sacra historiâ ignotæ. Septuaginta, inepè sanè, Tyrum pro Ser reddiderunt, nisi locus olim corruptus est ab his qui hoc nomen legerunt, per quartam vocalem Zor; id enim diximus Tyri esse nomen. Hamath, sive Emath, nobilis urbs est posita in regione Damasci, ut testantur vates Jeremias et Zacharias. Hierony-

mus ait, compertum se habere, esse Epiphaniam non procul ab Emesâ positam. Hoc enim de suo addit, cum Eusebii libellum de Locis hebr. interpretatur. Rursus commentariis tertius in prophetam Amos, scribit, magnam Hamath ab eo vate appellari Antiochiam, quia est etiam minor Hamath, Epiphania, quæ occurrit primâ mansione iis, qui in Mesopotamiam pergunt, appellata nunc vulgò Emmas, corrupto quidem nomine, sed in quo tamen antiqui nominis vestigia apparent. Additque, regionem in quâ hæc exstat dici Reblatam. In Regum quoque historiâ proditum est, regionem quamdam ab Hamath esse cognominatam, in quâ exsisterit urbs, Rebla, sive Reblata, ubi Egypti rex Pharaon Necho vincebat regem Judæ Joachaz, ad Euphratem contendens, ut regi Assyriorum faceret bellum. Mihi autem narrarunt homines Syri illarum regionum bene, ut videbantur, periti, urbem Emmas longè supra Damascum exstare; ulterius autem in Alapiam ut vocant, atque Mesopotamiam pergenti occurrere etiam alteram urbem, nunc à vulgò Hamath nuncupatam. De quibus omnibus ego conjicio (nescio quàm rectè, sed conjicio tamen) majorem Hamath, quam dicit Hieronymus, et quam Syri Hamath nominant, esse Ptolomæi Antiochiam. Quam verò utriusque nuncupant Emmas, eam esse ejusdem Epiphaniam. Sed harum alteram esse quam vates illi Jeremias et Zacharias, ut Damasci municipium celebrarunt, id verò mihi non fit verisimile, quando Ptolomæus Antiochiam duobus gradibus et dimidio, Epiphaniam verò propè sequi gradu altius collocat, quam Damascum. Quamobrem conjecturâ auguror, etiam tertiam urbem dictam fuisse Hamath, et alteram Reblam. Nam urbem quamdam, nomine Rebla, exsistisse post Sephaniam, infra Jordanis ortum, ex Numeris certum est, atque etiam ab eâ non longè abfuisse apparet תבילי סבל, hoc est additum ad Hamath, quem ego locum etiam Hamath nuncupatum esse suspicor. Sed nullum fortassis, atque còrruptissimè, quò diutius, in istis rebus jam hallucinor. Nam fieri potest, ut Nephthalitarum hæreditas longè supra Jordanis fontes versûs aquilonem et orientem porrecta jacuerit. Quare ad notiores regiones descendam.

Cinnereth duas significat urbes, ut ait Eusebius, alteram apud Nephthalitas; alteram, quæ ab Herode magno Tiberias vocata, dedit mari Gallatæ suum nomen. Hoc enim Cinnereth olim dicebatur, sed posteritas pro eò dixit mollitius, Genesara. Atqui si Nephthalita-

rum fines usque ad Tiberiadem deducimus, ut ego faciendum censeo, nulla causa est, cur duas Cinnereth fingamus. Adama, sive Edema, nisi fallor, ea est, quæ nuper dicebatur Adami, unice litterâ immutata. Porro, Arama, non potest ea esse, quam vidimus in Aseritarum finibus, propè ad mare Mediterraneum. Sed multe fuerunt hoc nomine urbes, ut alibi me dicere memini. De Hasor supra satis multa, Cedes aberat circiter decem millia pass. à Sephet, urbe olim in Galilæâ istâ celebri, at avorum nostrorum memoriâ castro munitissimo, quo Christiani universam Galilæam tutabantur adversus barbaros; à Tyro autem distabat Cedes millia pass. viginti, eratque posita in regione Berim, ut est in sacra Regum historia commemoratum, ubi Latinus interpres tamen legit הכרים. Referunt peregrini, etiam nunc in ruderibus priscae Cedes amplitudinem & magnificentiam apparere. Edrai, non procul aberat à Kedes; diversa enim est ista ab eâ que vidimus in regno Og. De ceteris nihil habeo quod dicam. Putat quidem Eusebius, Bethanat fuisse, ubi nunc est villa Beth anea, quindecim millib. passuum à Cæsareâ versûs ortum. Sed id esse non potest, si Palestine Cæsaream dicit, propter longius intervallum. Sin autem Philippi Cæsaream putat, lateri necesse est, hanc hereditatem, ut minimum quindecim mill. pass. ultra fontes Jordanis recessisse ad orientem. Quapropter nescio an non Diocæsareâ, pro Cæsareâ scribi debeat. Certè hanc lectionem secutus est Jacobus Zieglerus. Sed is, inconsideratè sanè, censet istam villam ad occidentem versûs à Diocæsareâ positam fuisse. Et hætenus de urbibus. In quibus explicandis atque ostendendis, si parùm satisfacimus lectori, debet ille nobis ignoscere, atque existimare, in rebus tantâ vetustate obliteratis, et quæ exploratè percipi nullâ jam ratione possunt satis esse, non multa dicere, quam inveni sîma pro veris, absque ullâ dubitatione affer-

Sed jam videamus Jacobi Mosique de Nephthalitarum conditione prædictiones; et à omnia, ut prædicta ab illis sunt, ita ecciderint, expendimus. *Nephthali*, inquit Jacob. Gen. 49. 21, *ut cervæ dinitiss, davis verba elegantia*. Moses verò, Deut. 35: 25. *Nephthali*, ait, *gratiosus, sicut satur favore, et plena benedictione Domini; mare, hoc est, occidentem et meridiem posside*. R. Levi Gersonis Jacobi verba ad Barac accomodat Is enim, inquit, eam, esset Nephthalita, natus urbe Cedes, facili atque expeditè, tanquam velox cervæ, miti se passus est

à Debhora in expeditionem adversus Sisaram, ut est in Judicum libro scriptum, ac deinde unà cum Debhora triumphans, edidit ore verba illa elegantissima atque suavissima, quæ in epinicio carmine leguntur. Hanc Judei sententiam multis placere video. Mihi verò visa semper est ineptissima. Quis enim tam esse potest inconsideratus, ut existimet, augustissimam illam patriarçæ de universâ posteritate Nephthalini prædictionem, unius hominis victoriâ, cæteroque ignobilis et obscuri, paucisque decantatis versiculis confectam, atque exhaustam esse? Ad hoc, ipsa narratio sacra minime promptum prosluisse Baracum ad eam expeditionem apertè testatur, sed tergiversatum esse; neque mandatis Dei, quæ à Debhora perceptorat, nisi se illa periculi sociam adjungeret, voluisse obtemperare. Ob quam rem victoriæ etiam gloria ipsi est feminâ prærepta. Jam verò versus illi à Debhora potius, quæ ex Josepho prognata fuisse videtur, quàm à Baraco Nephthalitis cantati. Postremò absurdè profectò fortis atque audax imperator comparatur cum cervâ animante fugacissima, nisi verò existimamus ad probrum tribùs Nephthalitæ, non ad gloriam, spectare Jacobi prædicta. Nam certè Baracus non obscurè timiditatis incusatur à Debhora.

Ego igitur opinari malo, Jacobi pauca verba à Mose esse explicata, atque eundem unum sensum in utriusque prædictis inesse hunc dico: Nephthalios in tutâ atque ubere collocatos regione, exsultaturos suavi libertate similiter atque cervæ nullis indagibus conclusæ, sed in herbosis amoenisque salibus liberè versantes, pascentesque, exsultum ludunt. Præterea blandis appellationibus, et humanitatis artibus gratiam sibi conciliaturos apud omnes, ac proinde in summâ pace divinis illis donis fruituros, quæ maxima est Dei benedictio. Et quamvis ad extremos Chanaanæ fines apud Boream, tanquam in exilium relegati sorte videri possint, nihil tamen ipsis defuturum earum rerum, quibus cæteræ tribus ad occidentem austrumque habitantes, abundant. Tuti enim habitabant, cum à septentrione Libanum pro muro haberent, ab oriente Jordanem, à reliquis partibus socias tribus. Liberè autem evagari poterunt, cum ad septentrionem et Boream, atque etiam, ut opinor, Thrasciam, nulli supra eos habitarent Israelitæ, quibus damnun suis excursionibus darent. Jam verò ad commercia quod attinet, ea cum plerisque tribubus facillima ipsis fuerunt, cum multis essent

affines aliquâ ex parte. Nam cum Judæis, à quibus videri poterant quàm longissimè separati, per Jordanem facillimè communicabant. Atque hæc, opinor, causa est, cur supra sacris verbis diceretur, eos incidisse in Judam, ad Jordanem. Jam verò ad soli fœcunditatem quod attinet, est ea per universum illum Jordanis tractum, et Decapolitanam regionem, inde ab ipsis fontibus, aut eò etiam altius, agrorum ubertas, ut jam multorum sit scriptis celebrata. Quod propter et Danitarum exploratores, in Judicum historiâ, referunt, universam illam regionem, quæ circa Paneada est et Jordanis fontes, nullius bonæ rei egere, earum rerum, quas terra producit. Et si ad Tiberiadem usque descendimus, quis nescit que amenitas, copia, vilitas rerum omnium fuerit in Genesare oris, longè latèque? Tum ex diversâ parte, Libani, Antilibani valles culturæ omne genus cum maximo opere pretio compensant, ut narrat quotquot eas terras adierunt, cum sint vinetis, pomariis, agris, pascuis lætissimæ. Quòd si porrò ulterius etiam transcendere jus fasque fuisse isti tribui, ad Antiochenam usque regionem; existimamus, quam Tetrapolim, et Seleucia nominant, hanc quoque provinciam universam fuisse fœcundissimam, testatur Dionysius, cum de eâ canit his verbis:

Πᾶσα δὲ τοιαυτῆς, καὶ εὐβοτὸς ἐπὶ τὸ χεῖρον,
Μετὰ τὴν φρεβύμανα, καὶ διὸδρεσι καρπῶν ἄφωτον.

Sed enim contendat fortassis aliquis, illa Mosis verba: *Mare et meridiem posside*, sic esse accipienda, quasi habitaturos Nephthalitas prædixerit, ad mare Mediterraneum, et versis austrum. Ego verò ei auctoritatem Chaldaei interpretis opposuero; is enim, quod Moses, de mari, hoc est, occidente, dixit, interpretatur, de orâ maris Tiberiadis. Verùm quando insolens videri potest *maris* vocabuli ista usurpatio, dicam, si ita vis, Nephthalitas supra Sidonem ad mare pertingere potuisse. Nam certum est, Aseritas, non ultra hanc urbem habitavisse. Mihi tamen dubium non est, quin, mare et meridiem possessuros illos idè dixerit Moses, quia quamvis ad diversam prorsus partem, hoc est, aquilonem et orientem habitarent, tamen per societatem et commercium, ab aliis tribubus essent participaturi, quidquid apud illos boni haberetur. Sed ista sunt superius à nobis explanata. Adscribunt quidam Nephthalitarum hæreditati etiam Damascum, Abilam, Chalcedem, Palmiram, Emesam, aliasque urbes nobilissimas, postas

versus Euphratem. Quibus ego libenter assentiar: mirificè enim hoc congruit cum eâ sententiâ, in quam ego Jacobi prædicta sum interpretatus, modò ut ne hoc sit, extra eos fines excedere, quibus Deus ipse primùm Chanaanem determinavit. Nam ad Euphratem usque habitare, nondùm ipsis concessum erat, ut cap. primo multis est à me ostensum. Quare ista nunc haerentis.

VERS. 40. — TRIBU FILIORUM DAN, PRO IPSORUM FAMILIIS EXIIT SORS, etc. Non est, quod miretur quis, cum audit Danitas habuisse urbes, quæ ante sunt Judæis attributæ. Diximus enim, tam amplam regionem Judæis primùm esse assignatam, magis ut in ipsorum tutelâ atque presidio ea esset, quàm ut totam perpetuò haberent hæreditatis loco. Sed Danitæ non penitit intra Judæicos limites, neque sparsim collocantur, sicut Simeonitæ, quibus ea res tanquam piaculum aviti facinoris fuit, ut diximus. Particulam enim duntaxat ab illis accipiunt ad meridiem: cæteroque ab ipsis recedunt in septentrionem, et quidem, ut Josephus tradit, usque ad Doram, ut autem sacerorum verborum descriptio postulat, paululum modò ultra Joppen. Nam profectò ad Doram pertinere non poterunt Danitarum limites, cum essent Ephraimitæ, Manassensesque interpositi; sed Josephus magis in armis, quàm sacris litteris versatus esse videtur, tametsi de utraq; disciplinâ se ipse æquè jactet. Urbes, Saraa, et Esthaal in campestribus locis postas fuisse, audivimus capite 15. Nimirum campus ille, Sephela, que et Vallis gigantum appellatur, apud Eleutheropolim, quâ ad septentrionem, quâ ad occidentem meridiemque porrectus, ex magnâ parte est attributus Danitis. In eo igitur sita erant etiam ista duo oppida, non magno separata intervallo, in quo sepultus est Samsen, in patris sui monumento, qui erat Danita. Eusebius locat Esthaal decem millib. pass. ab Eleutheropoli, versus aquilonem, quâ itur Nicopolim, sive Emmauta. Paulò autem citeriorem Saraam. Hir-Semes, hoc est, Solis urbem, putant esse eam, quæ in Judaico catalogo dicebatur, ædes Solis, postitaque erat supra Cariath-Iaarim, et Cheslon, versus occidentem. Selabin, et Aialon exstant in monte Hares, vicinæ inter se; quod ex Judicum historiâ apparet, in quâ Septuaginta pro, *Selabin*, dixerunt, *rulpes*, nimirum שְׁלָבִים, pro שְׁלֵבִים, interpretantes. Sed cur pro, *Aialon*, dicerent, *ubi erant ursi*, non possum satis constituere. Hebræi enim ursum

אֵילֵן, vocant, non autem אֵילֵן, quod equidem sciam. De Aialone diximus capite 10. Paralipomena eam asylum faciunt; in quibus Latini, mendose, Helon, pro Aialon habet. Esse enim eas diversas urbes patefacit hic locus. Elon autem verbo ad vocales immutato, in Regum historiâ memoratur, fuisse unâ cum urbibus Selabin, et Beth-sames, in præfecturâ Bendecaris; unde et illud effici videtur, Hir-semes, esse Beth-semes, quod modò dicebam. Significat autem אֵילֵן, arboris genus, ut alibi multis disserui. Atque idè, quoties ut loci proprium nomen usurpatur, solet certâ quâpiam apposita notâ defini. Exempla sunt: אֵילֵן בְּבֵרָה, Quercetum Mamre; אֵילֵן בִּירָה, Quercus monastriatoris; אֵילֵן סֹבֵב, Quercus statuas; אֵילֵן בְּצַעְנַנִּים, Quercus in Soananim, aut, Quercus apud transmigrantes, et vagos homines. Denique presens locus in Regum historiâ dicitur, אֵילֵן בֵּית הַרְגִי, Quercus Beth-hananis. Quamvis ille Latinus alium locum Elon, alium Beth-hanan faciat.

De Thamna, sive Themna, aut Thamnatha diximus in Judaicâ hereditate. Longè aberrare mihi videntur, qui hanc in monte Ephraim collocant, cum existisse infra Saraam appareat de Samsonis historiâ. Diversa enim ab istâ est illa Ephraimitica, cui cognomentum Hares, et Sarah est attributum, quomque sibi deliget Josna, proximi versiculis. De Accarone, et Elthecone diximus alibi. Porrò de Gebbethon, scriptum est in Regum libro, fuisse eam Palestinorum urbem, quam cum obsideret Nadab Jeroboami filius, est à Baasa interfectus. Nominis enodatio est, emians locus; de quo conjicias, eam in colle quopiam existisse. Porrò Baalath, nescio an sit Judæorum Baaloth, an verò Baala, id est Cariath-Iaarim. Hoc certè doctoribus hebr. placuit, qui urbem hanc, ipsam quidem Judæorum fuisse, at suburbanum ejus agrum, Danitarum, proliderunt: hæc, opinor, ducti conjecturâ, quòd Danitæ, cum novas sedes quaesitum irent, memorentur ita apud Cariath-Iaarim nocte castra fecisse, ut non in urbe, quippe que Judæorum esset, sed in suburbano agro, consulerint. Bane-barac dividitur à Latino in appellationes duas. At בָּנֵי בָרַק, hoc est, *de filiis conjungit*. Eusebius, qui etiam ipse diduxit in duo nomina, scribit existare vicum haud procul ab Azoto, nomine Barcea; fieri ergo potest, ut is nostræ hujus urbis sit monumentum. Nam si Josepho credimus, Danitarum fines ad Azotum usque pertinebant.

Geminæ fuerunt, Gath Remmon; altera Massensium erat. Hujus verò Danitice reliquias fuisse prodidit Eusebius, in grandi villâ, duodecim millib. pass. circa Diospolim exstante, cum ex Eleutheropoli illuc iretur. Nescio an longè aberret, si quis hanc fuisse Geth pulet, de qua dixi capite 11. De cæteris urbibus nullam facere possum conjecturam, quia obscuræ sunt in sacrâ historiâ. Porrò illa clausula: *Cum limite à regione Joppes*, generatim opinor, urbes eas complectitur, quæ in conspectu Joppes erant positæ. Sed de Joppe, quam adhuc barbari nominant voce hebraicâ, Japho, at Veneti, suo more, *Zapho*, tam multa multi scripserunt, ut meis verbis nihil sit opus. Quare hoc unum monebo, quod Strabo etiam, maris littus adhuc ab Ægypto ad ortum versùs inflexum, ab Joppe reflecti planè in septentrionem. In hunc portum appellunt nostri homines, qui Jerosolymam petunt. Est enim is rectissimus ex Cypro cursus.

VERS. 41. — *PORÒ EGRESSUS EST TERMINUS FILIORUM DAN*, AB IPSIS, etc. Sententiâ verborum sacrerum hæc est, Danitas olim extra se, hoc est, extra eam hæreditatem, in qua collocati, divini monbo, fuerant, emigrasse, aliasque possessiones quasitum esse profectos. Cùm enim illas sedes adversùs Amorricæos obtinere non possent, sed è planis locis, quæ plurima erant, cogerentur in montes, ac ne inde quidem diù prohibere hostes quirent, profecti versùs Boream, urbem Lesem, quam sors quidem Nephthaliorum esse fecerat, sed Sideniù ditione tunc suâ tenebant, ceperunt, occuparunt, habuerunt, mutisque veteribus nominibus, quibus modò Lesem, modò Lais dicebatur, appellaverunt Dan, ut ejus viri, à quo originem ipsi ducebant, grato animo memoriam conservarent. Sed hujus rei narratio in Jedicum libro est perscripta. Neque enim vivo Josuâ centigit, sed quo tempore nemo Israelitarum republicam gubernabat, hoc est, ut ego certè autumo, post Josuæ excessum, nondùm creato principe Othoniele. Planè ergo ex hoc loco rursùs efficitur, non esse à Josuâ conscriptum hunc commentarium, quippe post ejus fata acciderunt, quæ hic scribantur. Sed cur, inquires, commemorantur nunc? Nempe ut semel, quibus locis habitaverint Danite, ostendatur. Verùm urges, dicesque ista ante sortitionem gesta videri, cum scriptum sit, *Judic. 18, 1: Ad eum usque diem Danitis non cecidisse sortem hæreditatis inter cæteras tribus*. Atqui hoc de sorte, qua con-

tenti vivere possent intra suos fines, debere accipi, præsens nos locus admonet, cum dicuntur, *ex se esse egressi*; hoc enim est, ex suis finibus, quos sorte fuerant nacti. Et quis non videt, Danitas etiam tum Saraam et Elethal habuisse, cum sexcentos viros in illam expeditionem mitterent? Sed cur suâ sorte minùs contenti Danite, quam alia tribus esse poterunt? Nimirùm cum parùm pii gratique adversùs Deum essent, infestas sibi nationes barbaras non satis repellere quiverunt, cum esset universum illud litus portuosissimum, ut Strabo annotavit, et Debhora cecinit. Dicit enim Debhora, Danitas in navibus latuisse, cum prælio non interfuissent, et alioqui suoque ingenio raptores, et alieni appetentes fuisse, testatus est et Jacob, et Moses. Sed Lesem, sive Lais, posita erat ad radices montis Libani, in eâ valle, aut planitie, quæ Rehobea dicebatur ab urbe Rehob, ubi præcipuus Jordanis fons est; à quo fucini isti positum esse nomen tradunt doct. hebr. Est enim, inquit, explicatio, Jordanis, *Jerd min Dan*, id autem est *fluens ex Dan*. Vocatus est is locus, insequentibus temporibus, Paneas, ut Plinius, cum doct. hebr. scribit. Stephanus appellat *Πάνας*. Sed Philippus, Herodis frater, cum Tiberii imperio illuc tetrarcham ageret, instauratam urbem, de Cesaris et suo nomine Cesaræam Philippî appellavit. Ferunt nunc Pelin, corruptio scilicet Pani nomine, dici. Abest à Sidone versùs orientem milli. pass. circiter 35. Et quia à tergo, id autem est, versùs septentrionem, habet montem Libanum, quo constat finitam esse Chananzam, ideò sæpè Dan, pro termino terræ sanctæ aquilonari dicitur, sicut Beer-sabee pro australi. Sed enim loco isti jam tum nomen Dan fuisse videtur, cum Abraham illuc usque hostes perspicerent, qui fratris sui filium Loti captum abducebant. Est quidem hoc nuncupatus nomine is locus in Mosis libro. Verùm ne Mosis quidem memoria sic fuisse dictum, est ex his verbis perspicuum, quæ nunc tractamus. Quare certum est illud, quod in hujus commentarii initio dicebatur, neque Mosis libros sic, ut nunc habentur, ab illo esse compositos, sed ab Esdrâ, aut alio quopiam divino viro, qui pro vetustis et exolevis locorum vocabulis, nova, quibus rerum gestarum memoria posset optimè et percipi, et conservari, rescripsit. Sed illud est hoc loco monendum, in latinis libris, cum dicitur: *Vocantes nomen ejus Lesem Dan*, exponendum esse pronomen, *ejus*. Neque enim urbi

ex conjunctione factum nomen, Lesem-dan, est impositum. Sed ipsa Lesem vocata est Dan. Quâ in re miror viros etiam hebraicè doctos esse hallucinatos. Fuit igitur Danitarum hæreditas, ab occidente, maris littore terminata, inde ab Azoto, aut certè propè eâ urbe, usque ad Joppen. Ad orientem verò versùs, extendebatur latus australe ab Azoto ultra Eleutheropolim, atque ita reflectebatur versùs Cariath-laarim, et inde Joppen. Cæterum quia Jacobi et Mosis prædictiones de Danitis, ad hominum ingenia moresque potius quam ad hæreditatis situm spectare videntur, supervacaneum fuerit, eas hic explanare, cum isti alterius loci. Quapropter hoc solùm dicam, existimare me, ideò extractam postremo loco sortem tribus Danitice esse, quamvis aliqui Dan major nata fuerit, quam Nephthali, quia infasta quadam de istâ tribu prædixisse videtur Jacob, atque etiam Moses. Et, ut divus Augustinus censet, ejusmodi ex quibus conjecturâ augurari possimus, Antichristum ex Danitis nasciturum esse. Neque enim, ego certè, aliam hic rationem dispicere possum satis firmam mutati ordinis, cujusmodi in aliis sortibus casibus inventæ sunt. Sed ista nunc hæctenus.

VERS. 49. — *CUMQUE ABSOLVISSENT PARTITIONEM HÆREDITATIS TERRÆ*, etc. Audivimus Calceam dicentem, non de suis solùm rebus, verùm etiam de Josuæ, Deum verba ad Mosen fecisse, cum sibi montem Hebronem promitteret. Fieri ergo potest, ut huic quoque extra sortem promissa tunc fuerit hæreditas, quam sibi cumque deligeret ipse, verùm ego magis censeo, eum pontificis Eleazaris monitis ad petendam esse inductum, cum huic de eâ oraculum esset datum. Hoc enim illud esse videtur: *Secundum os Domini*. Admonet igitur nos hic locus, ut in rebus omnibus Dei nutum observemus. Christi enim doctrina et sacræ literæ oracula sunt longè certissima si ea sequamur, non autem nostrorum animorum affectiones, gloriæ opumque ambitionem, voluptatum cupidinem, odium, invidiam, alias. Et idem ille Spiritus qui Christo auctor fuit, ut in desertum secederet, inde in Galilæam rediret, nihil denique non faceret; qui Paulum in Asiâ vetuit loqui verbum Dei, neque vel conantem, sicut in Bithyniam iter facere, Jerosolymam verò, quasi vinculis prehensum, attraxit; denique qui nostram obvius sustentat infirmitatem, et præcandam Deum imperitos regit; is, inquam, Spiritus, in rebus omnibus Dei voluntatem ex-

operto conscientie animi nostri, tanquam ex tripode, nobis patefaciet, ut nisi volentes, aberrare à Dei consilio non possimus. Sed enim prædicanda est seculis omnibus singularis Josuæ modestia et temperantia, qui cum summo imperio, difficillimis temporibus perfunctus esset, æquumque videretur, ut penes quem maximi fuissent labores, apud eundem prima quoque essent præmia, non ante rebus suis privatis consultum cupivit, quam publicarum procuracionem prorsus absolvisset. Ac ne tunc quidem locum aliquem palmarem arroganter ipse occupavit, in quo, tanquam in regiâ, præ cæteris popularibus suis, superbè et splendide habitaret, nedùm possessiones alieni suæ ereptum per vim ivit, sed modestissime inter suos tribunes (erat enim Epanaimita) possessionem, nullis, præ quavis aliâ, commoditatibus insignem (hoc enim est illud, *מְרִיבֵי מֵדֵי יִסְרוּרָם* in medio *ipsorum*), sed, quod est verosimillimum, nullis rebus deteriorum, sibi optavit, in quâ posset, non lautè et regali cum luxu versari, sed sedere, id est, multis curis et laboribus fessam suam senectutem humiliter traducere, pulchro scilicet et memorabili exemplo id præstans, quod cognominis Josua Sirach, ad illius, opinor, modestiam alludens, monet, cum ait *Eccles. 32, v. 1: Si te ducem constituerunt, ne te efferas, sed talem te gerito, quasi unus sis è multis; habeto ipsorum curam, ac tum demùm sedeto, quoque tibi opum sunt procurato, gloriæque consecutus requisicito*. Sic enim est mendosus ille locus legendus. Certè montana possessiones in siccis illis locis deterrimæ sunt, et campestribus posthabentur. In quâ re divus Hieron. Paulam illam suam esse miratam scribit, cum ad Josuæ monumentum viseret, quod ipse possessionum omnium distributor sibi montana et aspera loca delegisset. Sed neque ab ædificiis paratum fuisse locum argumento est, quòd urbem ipse exædificavit, priusquam in eâ consideret.

Possent autem ista ad verum Josnam nostram Christum sciâ anagoge accommodari, qui cum esset omnium Dominus, videri voluit minimus virorum. Et in formâ Dei existens, formam servi suscepit, partâque nobis per suos labores maximos et ærumnas, per crucem, per mortem denique, hæreditate celestis, nullum amplius à nobis operæ pretium reposcit, quam ut sibi locum in medio nostri, hoc est, in animis nostris cedamus, et in nostris cœtibus, quem locum ipse sibi suâ benivolentia et gratiâ, pro habitatione comparet ædificet-

que caeteroqui prorsus incultum, inò vitiorum nostrorum pedore sedum. Thammate enim isti attributum est cognomentum Sarah, vel ab aritudine, vel à situ et pedore. Sed ista tanquam digito uno indicasse satis est. Ipsa enim deinde lectoris pietas facile penitius eum abducat in divina sensa.

VERS. 51. — ISTE SUNT POSSESSIONES HEREDITARIE, QUAS ASSIGNARUNT, etc. Hæc sunt à nobis explanata initio capitis 14. Sed hic additum est: *Coram Domino, pro foribus tabernaculi solennis*, ad sciendum, et veluti obsignandum religione quiddam adhuc actum est, quasi præsidebat atque coram inspectante Deo, annuenteque sic gesta omnia sint, ut sunt gesta. Septuaginta illam verborum complexionem: *Absolverunt divisionem terre*, sunt interpretati

CAPUT XX.

1. Et locutus est Dominus ad Josue dicens: Loquere filiis Israel, et dic eis:

2. Separate urbes fugitivorum, de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi,

3. Ut confugiat ad eas quicumque animam percusserit nescius, et possit evadere iram proximi qui ultor est sanguinis.

4. Cum ad unam harum confugerit civitatem, stabit ante portam civitatis: et loquetur senioribus urbis illius ea quæ se comprobent innocentem; sicque suscipient eum, et dabunt ei locum ad habitandum.

5. Cumque ultor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus ejus, quia ignorans percussit proximum ejus, nec ante biduum triduumve ejus probatur inimicus.

6. Et habitabit in civitate illà donec stet ante judicium, causam reddens facti sui, et moriatur sacerdos magnus qui fuerit in illo tempore; tunc revertetur homicida, et ingredietur civitatem et domum suam, et quâ fugerat.

7. Decreveruntque Cedes in Galilæa montis Nephthali, et Sichein in monte Ephraim, et Cariath-Arbe (ipsa est Hebron), in monte Juda;

his verbis, *ἐπιπέθεσαν κληρονομία τῶν υἱῶν*, hoc est, *abierunt cernere hereditatem, sive possessionem terram*. Nimirum pro eo, quod est hebraicè, *absolverunt*, illi legerunt, *abierunt*.

Nos igitur freti paratissimo semper divino auxilio, sic comparemus animos corporaque nostra, ut domitis pravis cupiditatibus, per virtutes hoc breve iter vitæ transeamus, quo deinde à Christo Josuâ nostro, qui unus simul Eleazarum pontificem maximum representat, cum sit æternus sacerdos, atque à duodecim capitibus patrum tribuum Israeliticarum, ipsis duodecim Apostolis, coram Deo Patre, pro foribus cœlestis sacrarii, promissæ nobis portione hæreditatis accipiamus, cæque perpetuò inter beatos spiritus fruamur. Amen.

CHAPITRE XX.

1. Après cela le Seigneur parla à Josué en ces termes: Parlez aux enfants d'Israël et dites-leur:

2. Marquez les villes dont je vous ai parlé par Moïse pour ceux qui cherchent un lieu de refuge,

3. Afin que quiconque aura tué un homme sans y penser, s'y retire pour y être en sûreté et pour éviter la colère du plus proche parent du mort, qui veut venger son sang.

4. Et lorsqu'il se sera réfugié dans une de ces villes, il se présentera à la porte de la ville, et exposera aux anciens tout ce qui peut justifier son innocence; et après cela ils le recevront, et lui donneront un lieu pour y demeurer.

5. Si celui qui veut venger le mort vient le poursuivre, ils ne le livreront point entre ses mains, parce qu'il a tué son prochain sans y penser, et qu'on ne saurait prouver ce deux ou trois jours (*c'est-à-dire peu de temps*) auparavant il ait été son ennemi.

6. Il demeurera dans cette même ville jusqu'à ce qu'il puisse se présenter devant les juges, et leur rendre compte de son action; et s'il est reconnu innocent, il restera jusqu'à la mort du grand-prêtre qui sera en ce temps-là. Alors l'homicide reviendra dans son pays, et rentrera dans sa ville et dans sa maison, d'où il s'était retiré dans sa fuite, et il y demeurera en paix, sans que personne puisse l'inquiéter pour le meurtre qu'il avait commis.

7. Ils marquèrent donc pour villes de refuge Cédès en Galilée sur la montagne de Nephthali, Sichein sur le mont d'Ephraim, et Cariath-Arbe, qui se nomme aussi Hébron, et qui est sur la montagne de Juda;

8. Et trans Jordanem contra orientalem plagam Jericho, statuerunt Bosor, quæ sita est in campestri solitudine de tribu Ruben, et Ramoth in Galaad de tribu Gad, et Gaulon in Basan de tribu Manasse.

9. Hæ civitates constitutæ sunt cunctis filiis Israel et advenis qui habitabant inter eos, ut fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, et non moreretur in manu proximi effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

TRANSLATIO EX HEBR. EO.

1. Porrò locutus est Dominus ad Josuam, dicens: — 2. Loquere ad filios Israel, his verbis: Date vobis urbes receptas; de quibus locutus sum ad vos, per Moysen. — 3. Ut eò fugiat homicida percussus animam per errorem, insciens, ut sint vobis recepti à vindice sanguinis. — 4. Fugientem enim ad unam quampiam istarum civitatum, stantemque pro foribus portæ urbis, ac loquentem sua verba apud aures seniorum ejus urbis, recipient ipsam ad se intra oppidum, dabuntque ei locum, et habitabit apud ipsos. — 5. Et si persequetur eum vindex sanguinis, non concludent homicidam in manum ipsius, quia imprudens percussit socium suum, quem non prosequatur odio ab heri et nudius tertius. — 6. Manebit autem in oppido, tantisper dum steterit ad dicendam causam coram senatu, usque ad mortem Pontificis, qui fuerit illis diebus. Tunc revertetur homicida, venietque ad urbem suam, et ad domum suam, ad eam urbem, unde profugerat. — 7. Consecratur igitur ipsam Cedes in Galilæa, in monte Nephthali; et Sichein in monte Ephraim. Præterea Cariath-Arbe, ea est Hebron; in monte Jude. — 8. Cis Jordanem verò Jerichuntis ad orientem, assignarunt ipsam Bosor in deserto, in planitie, de tribu Ruben, atque Ramoth in Galaad, de tribu Gad, denique Gaulon in Basan, de tribu Manassis. — 9. Iste fuerunt urbes publicè constitutæ, pro omnibus Israelitis, et pro peregrino, apud ipsos peregrinante, ut eò fugeret, quisquis percussisset animam per errorem. Neque moreretur manu vindicantis sanguinem, donec staret coram Ecclesiâ.

COMMENTARIUM.

Jus τῆς ἀνομίας, hoc est, sanctitatis locorum, quod hoc capite agitur, serò quidem est à Deo, in lege, per Moysen non solum verbis præceptum, sed etiam cis Jordanem ad rem collatum, simul atque tribus duæ et dimidia illic sedes suas nactæ erant. Verumtamen, nisi postquam hæreditatem suam crevisset etiam cætera tribus, ipsæ asyla designare nec debuerunt, nec potuerunt. Hoc enim eis ius quæ de isto jure à Deo sunt constituta, in Deuteronomio, certum est. Suo igitur ordine asylo- rum hic leges tractantur, post distributas inter tribus possessiones, quæ vetustissimæ fuerunt insontium homicidarum vindicæ, non etiam sceleratorum, qualia sunt ab Romulo, Hercule, horumque nepotibus constituta asyla. Est autem hujus juris hæc maxima ratio, ne insontis hominis fundatur sanguis, quo terra usque eò contaminatur, ut expiari, nisi scelerato sanguine ejus, qui innoxio sanguine ipsam foeda-

8. Et au-delà du Jourdain, vers l'orient de Jéricho, ils choisirent Bosor, qui est dans la plaine du désert de la tribu de Ruben, Ramoth en Galaad, de la tribu de Gad, et Gaulon en Basan, de la tribu de Manasse.

9. Ces villes furent établies pour tous les enfants d'Israël et pour tous les étrangers qui habitaient parmi eux, afin que celui qui aurait tué un homme sans y penser pût s'y réfugier, et qu'il ne fût point tué par le parent du mort qui voudrait venger son sang, jusqu'à ce qu'il pût se présenter devant les juges et défendre sa cause devant le peuple.

vit, non posse, Deus pronuntiaverit. Nam cum iis qui cognatione conjuncti fuere cum eo qui interfectus erat, liceret propter rei immanitatem, ubi in cognati sui interfectorum incidissent, eum quoque trucidare, illicè facillè accidisset, ut etiam minimè sceleratis homicidæ, justo cognatorum dolore, cæco impetu facto, perirentur, nisi in certos illi se locos potuissent recipere, quorum sanctitate vel eò usque essent tuti, dum dicta causâ, suam innocentiam judici probavissent. Asyla igitur quæ Deus sancivit, solos insontes tutabantur homicidas, hoc est, eos quorum animus ab omni malâ voluntate, consilioque cædis ejus patradæ fuerat alienus, quod luculentè, exemplo adjuncto, in sacris constitutionibus est explicitum. Nam bene Adrianus respondit, in maleficis voluntatem spectari, non exitum. Et eum qui hominem occiderit, si non occidendi animo id fecerit, absolvi posse. Est enim na-